

Na Cancún: hoe nu verder? Waar zijn wij vóór? Ronde tafel gesprek op 12 december 2003

Hoe nu verder met de WTO na Cancún?

Anne van Schaik
Vereniging Milieudefensie

De mislukte WTO conferentie in Cancun heeft de verhoudingen binnen de WTO op scherp gesteld. Grote groepen ontwikkelingslanden hebben elkaar gevonden op voor hen belangrijke onderwerpen zoals landbouw, katoen en de zogenoemde Singapore Issues, waaronder het omstreden investeringsakkoord. Dit heeft ervoor gezorgd dat de Europese Unie en de VS niet zomaar hun agenda konden doorduwen.

Maar zoals het nu gaat, is nog steeds niemand tevreden. Niet de Europese Commissie en haar lidstaten, die niet hun agenda gerealiseerd zagen in Cancun. Niet de ontwikkelingslanden die geen deal hebben op verstorende subsidies op gebied van landbouw en katoen.

Het is duidelijk dat het niet goed gaat met de WTO. Dit is de tweede keer dat een WTO-conferentie is mislukt. Daarnaast stijgt het aantal handelsconflicten tussen landen. Cancun maakt deel uit van de al langer durende crisis in het multilaterale denken. Niet alleen de WTO is een fiasco geworden, ook de NAVO, het internationaal strafhof, het Kyoto protocol en sinds kort ook het stabiliteitspact zijn onderwerp van intern geruzie en het verbreken van afspraken, vooral door geïndustrialiseerde landen overigens.

De WTO-crisis komt nauwelijks als een verassing maar is wel opvallend. Het adagium in het internationale politiek-economisch denken was lange tijd dat vrijhandel het antwoord was op armoede, honger en milieudegradatie. Afspraken in de WTO over handel zouden een grote bijdrage leveren aan deze problemen. De WTO bestaat inmiddels 8 jaar, en het is de vraag wat het ons heeft opgeleverd:

In grote delen van de wereld zijn schadelijke milieuprocessen opgetreden: Projecten in de mijnbouw, gas- en oliesector hebben vaak desastreuze gevolgen voor het milieu¹. Ook in de landbouw hebben grote veranderingen plaatsgevonden. Veel ontwikkelingslanden zijn nog steeds bezig met het betalen van hun schulden. Een van de manieren waarop zij dit doen is via het verbouwen van landbouwproducten die zij kunnen exporteren. Door de monocultuur wordt de grond uitgeput.

* De door Westerse landen en ook veel bedrijven zo vurig bepleite globalisering heeft eigenlijk nooit plaatsgevonden. Terwijl ontwikkelingslanden wel hun markten openen voor producten, hielden sommige geïndustrialiseerde landen de grenzen potdicht als het ging om het toelaten van producten die hun eigen economieën konden beschadigen. Het meest bekende voorbeeld hiervan is landbouw. Terwijl de Europese Commissie en de Verenigde Staten geen gelegenheid voorbij laten gaan om te zeggen dat alle landen hun subsidies moeten afbouwen en hun markten moeten openen als het gaat om landbouw, betalen de geïndustrialiseerde landen per dag 1 miljard aan landbouwsubsidies aan hun boeren. Producten uit deze landen worden vervolgens gedumpt in ontwikkelingslanden onder de kostprijs, waardoor lokale

---

¹ Milieudefensie voert regelmatig actie tegen Nederlandse bedrijven en banken die betrokken zijn bij dergelijke projecten. Zie: www.milieudefensie.nl/globalisering

boeren kapot worden geconcurrerd. Van vrije marktwerking is dan al snel geen sprake meer. Deze oneerlijke handelsregels kosten ontwikkelingslanden 100 miljard dollar per jaar, dat is twee keer zoveel als ze aan hulp ontvangen².

* Bovendien is er sprake van ongelijke machtsverhoudingen in de wereld waar de WTO geen rekening mee houdt. De ongelijkheid tussen landen is wel bekend. Maar ook tussen landen en bedrijven is er sprake van ongelijke verhoudingen. Van de 100 grootste economieën zijn er 51 bedrijven. Dit maakt het moeilijk voor arme landen met een zwakke staat om eisen af te dwingen aan bedrijven die in hun land zaken wensen te doen. Afspraken in de WTO hebben niet geleid tot een betere onderhandelingspositie van regeringen in ontwikkelingslanden.

Het is zoals iemand ooit zei: vrijhandel is als de club van lange mensen een basketbalwedstrijd speelt tegen de pygmeeën Dan weet je ook van tevoren wie er verliest.

Discussie na Cancun

Meteen na Cancun is de discussie losgebarsten in verschillende internationale fora. Zo ook in het netwerk van Friends of the Earth, een internationale milieuorganisatie waar ook Milieudefensie lid van is. De grote vraag lijkt steeds: zijn we voor of tegen de WTO ? De VS heeft al duidelijk gemaakt dat zij zich meer zal richten op regionale akkoorden en bilaterale handelsakkoorden. Is dat het enige alternatief ?

Dit is een verkeerde keuze denk ik. De vraag is niet hoe groot de regio-omvang van een handelsakkoord is, maar wat het doel is van dit akkoord.

We moeten ons niet blind staren op de vraag of je voor of tegen de WTO bent, of dat je tegen regionale en bilaterale handelsakkoorden bent. De vraag is eerder: wat wil je bereiken ?

Wat wel?

* Wij zijn voor een organisatie die op mondiaal niveau afspraken maakt over handel in industriële producten en diensten. Afspraken over andere zaken, zoals investeringen of medicijnen dienen ergens anders plaats te vinden. Handelsafspraken zouden het best tot stand kunnen komen bij de Verenigde Naties, bijvoorbeeld UNCTAD. Dit heeft als voordeel dat bij verschillende instanties binnen de Verenigde Naties internationale afspraken zijn gemaakt over arbeids en mensenrechten en milieubescherming. Het uitgangspunt moet daarbij niet vrijhandel zijn, maar voedselzekerheid en armoedebestrijding.

* Handelsafspraken dienen niet langer vooral ten goede te komen aan het internationale bedrijfsleven. Bedrijven die internationaal opereren moeten juist verplicht worden om internationale afspraken op het gebied van arbeid, milieu en mensenrechten te respecteren. Deze zouden in de VN moeten worden vastgelegd.

* De exportsubsidies in de landbouw moeten worden afgeschaft, net als andere oneerlijke handelsbarrières Landen moeten wel het recht krijgen om hun eigen voedselzekerheid te beschermen.

* De schulden crisis moet worden opgelost. Anders blijven ontwikkelingslanden gedwongen om te exporteren op voor hun soms ongunstige voorwaarden, of proberen om een product te verkopen dat al een overproductie heeft. Ontwikkelingslanden betalen nu nog steeds per jaar

---

² NOVIB: 'Metten met twee maten', 2002

43 miljard dollar aan schuldeisers. Dat geld kan beter besteed worden aan onderwijs en gezondheidszorg³.

* Regionalisering: Ook wel bekend als 'geografische subsidiariteit'. Niet langer proberen om internationaal te opereren, maar juist de productie af te stemmen op de behoefte van een regio. Als een regio op economische niveau integreert kan het eigen bedrijfsleven versterkt worden. Bovendien kan een regio sterker staan in onderhandelingen met de rest van de wereld.

Het ziet er echter niet naar uit dat deze wensen snel gerealiseerd gaan worden. Ondanks de mislukking van Cancun en het feit dat ontwikkelingslanden klagen dat handelsafspraken niet ten goede zijn gekomen aan de allerarmsten, blijft de Europese Commissie vasthouden aan haar agressieve neoliberale beleid, zo blijkt uit haar communicatie aan de lidstaten en het Europees Parlement op 26 november. De Commissie blijft vasthouden aan een investeringsakkoord in de WTO. Ze wil daarnaast verdere liberalisering van essentiële milieudiensten, waaronder water. Hypocriet genoeg gaat het hier vooral om de liberalisering van het water in ontwikkelingslanden, omdat de Commissie heeft aangegeven dat de watersector in de EU niet geliberaliseerd gaat worden. Daarnaast geeft de Commissie geen duimbreed toe op het gebied van landbouwonderhandelingen.

Het voorstel van de Europese Commissie zal tijdens de informele EU-handelsraad op dinsdag 2 december in Brussel worden besproken. Het definitieve besluit valt tijdens een vergadering van de Raad voor Algemene Zaken en Externe Betrekkingen in Brussel op 8 december. Vorige week lekte de vertrouwelijke ontwerpconclusie van de Raad van 8 december uit naar maatschappelijke organisaties. Deze ontwerpconclusie is opmerkelijk genoeg door de Europese Commissie voorbereid en komt erop neer dat de Raad volledig akkoord gaat met het voorstel van de Commissie. Het besluit van de Raad van 8 December is bepalend voor de opstelling van de EU tijdens de Algemene Raad van de WTO op 15 december, waar over mogelijke hervatting van de Doha-ronde wordt vergaderd.

Hieruit blijkt dat we nog een wereld te winnen hebben. Gezien de verkiezingen in de VS volgend jaar en de wisseling van de Commissie is het niet echt waarschijnlijk dat er veel gaat gebeuren volgend jaar met de onderhandelingen. Laten we die tijd benutten om te bedenken wat voor handelsstelsel wel zal werken en alles inzetten om onze tegenstanders te overtuigen dat alleen via het radicaal veranderen van het huidige beleid en handelsregels we ooit een wereld zullen creëren zonder de huidige extreme armoede en ongelijkheid.

Amsterdam, 1 december 2003

---

³ zie www.jubileeresearch.org